

Participatievisie gemeente Nijkerk 2024 - 2026

Inhoud

1.	Inleiding	2
1.	Maatschappelijke ontwikkelingen	4
2.	Wat bedoelen we in deze visie met participatie?.....	6
3.	Gemeentelijke ervaring met participatie	8
4.	Participatie ambitie	9
5.	Participatie doelen: wat willen we bereiken?	11
6.	Aanpak	12
7.	Wat verwachten we van participatie bij initiatieven van derden?	15
8.	Uitvoering	16

1. Inleiding

Samenwerken met de samenleving en participatie zijn thema's die steeds terugkomen in visiestukken van de gemeente Nijkerk. Zo schrijft het college in de Ontwikkelagenda 2023-2026 zich de komende jaren te willen ontwikkelen "naar een samenwerkende gemeente die uitdaagt en ruimte biedt". En: "We zullen scherper per vraagstuk onze rol definiëren. Als lokale overheid staan we soms zelf aan de lat om prestaties te leveren en resultaten te halen. Maar we zullen vaker de randvoorwaarden en het speelveld moeten scheppen waarop ook andere partijen kunnen presteren of dit samen met ons kunnen doen." Deze participatievisie is een verdere uitwerking van het coalitieakkoord en de Ontwikkelagenda. In deze visie leggen we de basis voor een eenduidige en doelgerichte koers. We beschrijven onze ambitie, doelen en aanpak en kijken kort vooruit naar de wijze waarop we de visie gaan uitvoeren.

Waarom participatie?

Het oplossen van complexe vraagstukken en het maken van goede plannen vraagt om het maken van maatschappelijk verantwoorde en gedragen keuzes. We kunnen dit niet meer doen zonder samenwerking met onze inwoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties. Zij kennen hun gemeente heel goed en hebben kennis en ervaring waardoor we samen tot betere besluiten en resultaten komen. Daarnaast stimuleert participatie de verbinding tussen gemeente en inwoners en tussen inwoners onderling. Verder is participatie een manier om samen met inwoners te kijken of er punten zijn in hun omgeving waarvan zij het eigenaarschap op zich willen nemen en waar wij hen vervolgens bij kunnen helpen. Duidelijk moet zijn dat we de samenleving niet laten participeren omdat het moet, maar vooral omdat we weten dat dit leidt tot betere beslissingen en plannen. Participatie is dus geen doel op zich, maar een middel.

Waar willen we naartoe?

We willen onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties zoveel mogelijk meteen aan het begin van een proces¹ betrekken als gelijkwaardige partners en hen de gelegenheid geven om te reageren of mee te denken. Waar mogelijk nog voordat er een plan op tafel ligt ('beginspraak'). Zo maken we gebruik van de kennis en kunde in de samenleving en maken we belangen en meningen inzichtelijk voor iedereen. Daardoor kunnen het college en de gemeenteraad een goede afweging maken tussen verschillende belangen van individuele mensen (eigen belang), groepen mensen (gemeenschappelijk belang) en de hele samenleving (algemeen belang). En kunnen zij hun rol invullen door een keuze maken die het beste is voor iedereen, met waar het mogelijk is aandacht voor de wensen van bepaalde groepen of individuen.

We realiseren ons dat het daarbij niet altijd zal lukken om aan de belangen van iedere (groep van) inwoners tegemoet te komen. Maar door dit op een transparante en duidelijke manier af te wegen hopen we begrip te creëren voor de besluiten die we nemen. We willen graag dat de mensen en partijen die betrokken zijn bij een proces zich gehoord voelen, ook al zijn ze het niet altijd eens met het uiteindelijke besluit. Op deze manier werken we verder aan goede plannen en een soepele uitvoering van deze plannen. In hoofdstuk 5 gaan we uitgebreid in op de doelen die we met participatie willen bereiken.

¹ Dit geldt voor alle beleidsfasen: agendavorming, beleidsvorming, uitvoering en evaluatie.

Stap voor stap ontwikkelen

Participatie moet bij onze standaard manier van werken gaan horen. We verbreden onze participatie naar alle fasen van het beleidsproces, van probleemstelling tot beleidsvorming en evaluatie. En we versterken onze participatieaanpak naar een herkenbare, moderne en praktische werkwijze. Dit is een ontwikkelproces, waarin we als gemeente én als samenleving stap voor stap groeien door te leren van onze ervaringen. Met dit proces zijn we als gemeente al begonnen. We zijn in het ene beleidsterrein wat verder dan in het andere. Ook de manier waarop participatie inhoud krijgt is nog niet overal hetzelfde.

Participatiekader in vier onderdelen

Deze participatievisie is een onderdeel van het participatiekader in de gemeente Nijkerk. Het participatiekader zal uiteindelijk uit vier delen bestaan, die van 'op hoofdlijnen en abstract' naar 'specifiek en concreet' gaan:

- In deze participatievisie beschrijven we het belang van participatie in de representatieve democratie en de ambities van de gemeente. In de participatievisie geven we al een voorzet voor de uitwerking van het participatiebeleid (zie b).
- Het participatiebeleid beschrijft de vormen van participatie die we willen gaan hanteren, waaronder de verplichte vormen voor de Omgevingswet en andere vormen. In het beleid komen onder andere de spelregels, handvatten en goede voorbeelden. De waardevolle elementen uit de nota Inbreidingslocaties krijgen een plek in het participatiebeleid.
- In het uitvoeringsprogramma beschrijven we doelen, resultaten en activiteiten die we de komende drie jaar ondernemen om uitvoering te geven aan de participatievisie. We maken ook inzichtelijk hoe we dit willen organiseren en borgen in de organisatie.
- De participatieverordening verankert de afspraken die de gemeente met zichzelf maakt op het gebied van participatie. Hierin leggen we ook onze spelregels voor het uitdaagrecht vast.

1. Maatschappelijke ontwikkelingen

Samen met inwoners, ondernemers en organisaties betere plannen maken, dát is de kern van participatie. Vanuit de kant van gemeenten is er steeds meer aandacht voor participatie. Participatie was lange tijd een vorm van inspraak waarbij inwoners vrijblijvend konden reageren op al gemaakte plannen. In de loop der tijd zijn gemeenten - dat geldt ook voor Nijkerk - steeds meer op een eerder moment ruimte gaan bieden aan ideeën en opvattingen die bij inwoners leven. In de kern draait het om de vraag hoe inwoners en maatschappelijke partners invloed kunnen hebben op gemeentelijke plannen.

Invulling van participatie verschilt per rol van de gemeente

De gemeente wordt steeds meer partner tussen vele maatschappelijke netwerken en kiest steeds bewust een positie in het maatschappelijke speelveld. We zijn een rechtmatige, presterende, samenwerkende of responsieve overheid. Als het kan kiezen we voor een responsieve rol en geven

we ruimte aan de samenleving. De gemeente kan ook initiatiefnemer, samenwerkingspartner, opdrachtgever, controleur of beslisser zijn. Er zijn grote verschillen tussen de rollen. Bij de ene taak heb je te maken met wat volgens de wet mag, terwijl het in een ander geval alleen nodig is om partijen met elkaar in gesprek te brengen. Waar het om gaat, is dat we per geval kijken welke waarde we als gemeente kunnen toevoegen aan de oplossing. We laten ons hierbij leiden door het model van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NOSB). Dit helpt ons om een rol te kiezen die past bij een specifieke opgave (zie illustratie).

Gemeente moet midden in de samenleving staan

De trend is dat de samenleving steeds deskundiger, zelfstandiger en mondiger wordt. Het idee dat de gemeente alles beter weet en beter kan, is niet meer van deze tijd. Deze ontwikkeling is goed. Het tegengeluid van onze inwoners dwingt ons om onze opgaven vanuit verschillende kanten en belangen te bekijken. Daarmee voorkomen we blinde vlekken. Meer gelijkwaardig samenwerken aan maatschappelijke onderwerpen maakt de opgaven ook interessanter. Inwoners willen vaker verantwoordelijkheden van de overheid overnemen. En als men dan meedoet, verwacht men ook echte zeggenschap. De gemeente moet in dat geval haar processen en werkvormen invullen naar de behoefte van de samenleving. Dit kan door moderne middelen in te zetten, zoals digitale werkvormen en burgerpanels. Dit alles vraagt dat de gemeente midden in de samenleving staat, weet wat er speelt en weet wat de behoefte is.

Laagdrempelig en zo lokaal mogelijk

Uit onderzoek van Necker blijkt dat in Nederland zes op de tien inwoners aangeven dat ze wel een bijdrage zouden willen leveren aan de gemeente. En dan het liefst op een laagdrempelige manier, zoals informatie ontvangen over plannen van de gemeente en hier hun mening over geven. Een derde zou ook actief met de gemeente samen aan plannen willen werken. Zij geven er de voorkeur aan 'zo lokaal mogelijk' mee te denken. Hun voorkeur ligt bij hun eigen buurt of hun eigen straat gevolgd door

hun eigen dorp of stad en hun eigen wijk. Nog geen derde geeft aan graag mee te denken over de hele gemeente². Niet iedereen heeft dus behoefte om via participatie actief mee te denken of mee te doen. Maar er is wel meer dan voldoende aanleiding om vol in te zetten op de doorontwikkeling van ons participatiekader.

Participatie vastgelegd in de wet

Een deel van de uitwerking van gemeentelijk participatiebeleid is vastgelegd in het wetsvoorstel 'Versterking participatie op decentraal niveau'. Hierin staat dat de inspraakverordening verbreed moet worden naar een plaatselijke participatieverordening. In het wetsvoorstel 'Versterking participatie op decentraal niveau' is ook het uitdaagrecht vastgelegd, ook bekend als 'the Right to Challenge'. Het betekent dat inwoners en maatschappelijk partijen de gemeente kunnen vragen om een taak van de gemeente over te nemen als zij denken dat ze deze taak beter en goedkoper kunnen doen. Bijvoorbeeld het beheer of onderhoud van een park, sportveld of buurthuis. Elke gemeente moet hiervoor eigen regels en voorwaarden vaststellen.

De wet 'Versterking participatie op decentraal niveau' is nog niet vastgesteld. Het wetsvoorstel is door de Tweede Kamer aangenomen. De Eerste Kamer moet nog een besluit nemen over het wetsvoorstel. Het uitwerken van een participatieverordening is daarom nu (nog) niet wettelijk verplicht.

² ['Accepteer dat niet iedereen wil meedoen' \(binnenlandsbestuur.nl\)](#)

2. Wat bedoelen we in deze visie met participatie?

Als gemeente Nijkerk sluiten we aan bij de definitie van de Vereniging Nederlandse Gemeenten over burgerparticipatie, ook wel inwonersparticipatie genoemd. Met inwonersparticipatie bedoelen we een manier van beleid maken waarbij inwoners, individueel of georganiseerd, direct of indirect, de kans krijgen om invloed te hebben op de voorbereiding, uitvoering of evaluatie van beleid.

Deze definitie moet in de praktijk nog concreet gemaakt worden. De inzet van participatie vraagt dus vooraf veel keuzes:

- 1) Waarbij betrekken we mensen? Dat kan een specifiek onderwerp zijn, dat helemaal of deels open is voor participatie. Het kan ook gaan om meer algemene vormen van betrekken, zoals metingen van ideeën of het beoordelen van de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening. Bijna alle onderwerpen staan in principe open voor participatie, bovenop wat in de wet is vastgelegd. De keuzes die we in de praktijk maken, zijn een afweging van inhoud, doelen, doelgroepen, rollen en praktische mogelijkheden. Voor succesvolle participatie is altijd een goede voorbereiding nodig.
- 2) Het moment van participatie. Het moment van participatie kan bij elk project of traject anders zijn. Belangrijk is dat het altijd op een moment gebeurt dat inwoners en andere belanghebbenden ruimschoots de tijd hebben om hun reactie te geven en er ook iets met reacties gedaan kan worden.
- 3) Wat zijn de belangen en wie zijn de belanghebbenden? Dat verschilt per keer of per fase van betrokkenheid.
- 4) Er zijn verschillende vormen van participatie:
 - Inspraak. De wettelijke mogelijkheid om een reactie te geven.
 - Bewonersparticipatie. Het initiatief ligt bij de gemeente. De gemeente vraagt inwoners om hun reactie.
 - Overheidsparticipatie. Het initiatief ligt bij de inwoner of maatschappelijke organisatie. Als gemeente kijken we actief mee hoe we kunnen helpen of het initiatief mede mogelijk kunnen maken.
 - Participatie door een initiatiefnemer als er een omgevingsvergunning nodig is.
 - o Participatie is geen verplichting. De initiatiefnemer moet volgens de Omgevingswet bij het aanvragen van een omgevingsvergunning aangeven of en hoe hij aan participatie heeft gedaan en wat de resultaten zijn. Het antwoord van een initiatiefnemer dat er niet aan participatie is gedaan is volgens de wet dus voldoende. Onvoldoende participatie is geen grond om een vergunning te weigeren.
 - o Artikel 16.55, lid 7, van de Omgevingswet biedt de gemeenteraad de mogelijkheid gevallen aan te wijzen waarin participatie wel een verplicht aanvraagvereiste is. Dit kan alleen bij een omgevingsvergunning voor een buitenplanse omgevingsplanactiviteit (BoPa), waarvoor het college van burgemeester en wethouders bevoegd gezag is. Als de aanvrager bij zo'n aangewezen geval niet of onvoldoende aan participatie heeft gedaan, kan het college de aanvraag buiten behandeling laten. Er is dan niet voldaan aan een wettelijk voorschrift voor het in behandeling nemen van de aanvraag (artikel 4:5, lid 1, onder a, Algemene wet

bestuursrecht (Awb)). Wel moet het college de aanvrager eerst de gelegenheid geven het gebrek te herstellen (artikel 4:5, lid 1, van de Awb).
In samenhang met de Nota “Adviesrecht bij afwijkingen van het Omgevingsplan” stelt de gemeenteraad een afzonderlijke lijst samen met aangewezen gevallen waarin participatie verplicht wordt gesteld.

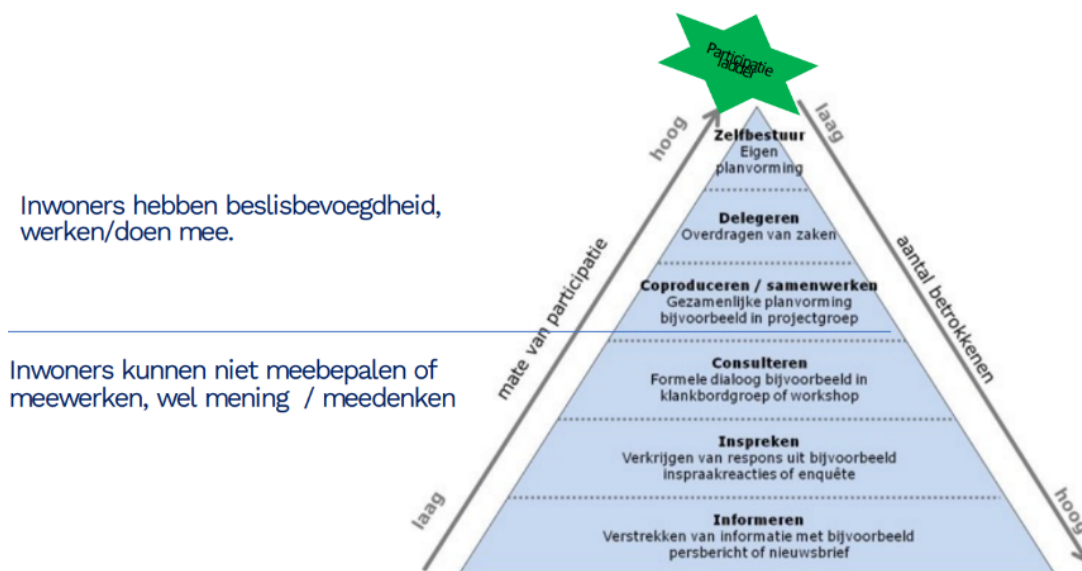
In het participatiebeleid werken we verder uit hoe we hier vorm aan willen geven.

5) Er zijn verschillende niveaus van participatie.

- Informeren of meeweten. Participanten krijgen informatie door bijvoorbeeld een nieuwsbrief of een bericht in de media.
- Inspreken of reageren. Participanten kunnen binnen bepaalde grenzen niet alleen meedenken maar ook meebepalen bij een (deel)onderwerp.
- Consulteren of raadplegen. Participanten kunnen binnen bepaalde grenzen meepraten, bijvoorbeeld in een klankbordgroep of workshop.
- Co-creëren of samenwerken op basis van gelijkwaardigheid. Een vorm van samenwerken waarbij iedereen vanuit zijn eigen rol samenwerkt, bijvoorbeeld aan een gezamenlijk plan.
- Delegeren, door anderen laten doen. Anderen willen de uitvoering van een gemeentelijke taak overnemen, vaak omdat ze dat beter of goedkoper kunnen. Het gaat dus om het overdragen van een publieke taak, op initiatief van de gemeente of van bijvoorbeeld inwoners (via het uitdaagrecht).

Alleen bij de laatste twee opties, co-creëren en delegeren, hebben inwoners beslisbevoegdheid. Zie hiervoor ook de illustratie met de participatieladder.

Niet iedereen wil altijd participeren. En soms gaat het om een mix van participatieniveaus, afhankelijk van het onderwerp.

3. Gemeentelijke ervaring met participatie

De gemeente Nijkerk heeft verschillende ervaringen met participatie. Bij de realisatie van projecten is participatie al een deel van de gewone werkwijze. Bij grote projecten wordt een participatieplan gemaakt en uitgevoerd. Bij ontwikkelingen door anderen worden afspraken gemaakt over participatie rond het project.

In 2016 zijn de ideeën over participatie uitgewerkt in de dialoog 'Samen aan Zet'. Bij de evaluatie van 'Samen Aan Zet' uit 2019 heeft de gemeenteraad onder andere besloten:

1) door te gaan met de intensieve samenwerking met de Nijkerkse samenleving, lerend van de ervaringen die we de afgelopen jaren hebben opgedaan, en de volgende uitgangspunten vast te houden:

- De samenleving krijgt, binnen grenzen, de ruimte om beleid (mede) in te vullen en uit te voeren, waarbij eigen initiatief van de samenleving wordt gewaardeerd.
- Vanuit alle belangen zitten mensen aan tafel of zijn op een andere manier gelijkwaardig betrokken.
- Raad, college en ambtelijke organisatie ontwikkelen zich verder en trekken samen op.

2) procesverbeteringen door te voeren bij:

- controle op samenhang van participatietrajecten en op de uitvoering;
- meer precieze vraagstelling en grenzen;
- vasthouden van kwaliteit van processen en resultaten;
- combineren van vakinhoudelijke vakkennis vanuit samenleving en ambtelijke organisatie.

Inbreidingslocaties

In de afgelopen jaren is veel ervaring opgedaan met participatieprocessen, zowel op initiatief van de gemeente als van anderen, ook bij inbreidingslocaties. Die ervaring hebben we verwerkt in deze participatievisie. We gaan de nota inbreidingslocaties evalueren. In deze nota staat beleid voor de ruimtelijke aspecten van inbreidingslocaties en beleid voor het participatieproces bij de ontwikkeling van inbreidingslocaties.

Het ruimtelijk deel van de nota Inbreidingslocaties heeft al een plek gekregen in de nota 'Adviesrecht gemeenteraad bij afwijkingen van het omgevingsplan' (nota Adviesrecht). Het gaat in dit geval vooral om de vraag wanneer sprake is van een inbreidings- of een uitbreidingsplan. De nota Adviesrecht bevat een kaartbijlage, waarop de begrenzing van de kernen en de contour van de historische binnenstad van Nijkerk is vastgelegd. In het kader van de actualisering Omgevingsvisie 1.0 bekijken wij of we deze begrenzing ook moeten actualiseren. Dit omdat nieuwe uitbreidingsplannen deel gaan uitmaken van de kern en voortaan als inbreidingslocatie moeten worden aangemerkt.

Het participatiedeel van de nota inbreidingslocaties gaan we evalueren. De waardevolle aspecten nemen we op in het participatiebeleid. Zo ontstaat één duidelijke richtlijn voor hoe we binnen de gemeente Nijkerk omgaan met participatie bij zowel gemeentelijke initiatieven als bij initiatieven van derden als bij inbreidings- en uitbreidingslocaties. Met de vaststelling van het participatiebeleid komt de nota Inbreidingslocaties te vervallen.

4. Participatie ambitie

Als gemeente willen we participatie een duidelijke plek geven in alles wat we doen. Hiervoor hebben we de volgende ambitie.

Participatieambitie gemeente Nijkerk

De basis van participatie is omgevingsbewust denken en werken. We willen weten wat er speelt in de samenleving. Betrekken, meedoen en samenwerken is ons doel. In het participatieproces brengen we alle belangen in beeld en gaan we op zoek naar het gemeenschappelijke belang. We betrekken hierbij ook doelgroepen die niet altijd voldoende de kans krijgen om mee te denken en invloed te hebben op hun eigen toekomst, zoals kinderen, jongeren en senioren. We vinden de kwaliteit van het proces belangrijk. We zijn tevreden als de deelnemers aan het eind van een proces aangeven dat zij zich gehoord voelen en vinden dat hun belangen op een transparante en duidelijke wijze zijn gewogen. Samenwerken en participatie is maatwerk. Daarom kijken we per ontwikkeling of project wat in dat specifieke geval de beste benadering is. En door tijdens en na afloop altijd te evalueren, leren we steeds weer bij en worden we stap voor stap beter in participatie.

a) Omgevingsbewust werken als basis

De basis van participatie is omgevingsbewust denken en werken. Dat betekent dat we weten wat er speelt in de samenleving, welke belangen er zijn en dat we samenwerken op basis van een gedeeld belang. Of het nu gaat om een eigen gemeentelijk initiatief of een initiatief van anderen. Betrekken, meedoen en samenwerken is daarmee ons doel. Bij elk initiatief, zowel gemeentelijk als van anderen, maken we een duidelijke keus voor de rol die in een bepaalde situatie het best past. De ene keer is dat een rol die hoort bij een samenwerkende overheid. De andere keer is dat een presterende of rechtmatige rol. Het liefst nemen we een responsieve rol in en geven we ruimte aan de samenleving (zie ook hoofdstuk 1). Dit alles betekent dat we goed nadenken over hoe we inwoners benaderen. We betrekken hen echt bij een opgave, nemen hen serieus en doen ons best om hen te begrijpen.

b) Alle belangen in beeld en zoeken naar het gemeenschappelijk belang

Bij participatie zijn alle belangen in beeld en alle belanghebbenden worden betrokken. Dit betekent ook dat de gemeente het voor haar inwoners mogelijk maakt om voor hun eigen belangen op te komen. In een participatietraject kunnen er tegengestelde belangen zijn. Onze basishouding is altijd: waar mogelijk zoeken naar het gemeenschappelijke belang en het overbruggen van de tegengestelde belangen, gelijkwaardig samenwerken en een helder en begrijpelijk proces.

c) Kinderen, jongeren en senioren actief betrekken

Veel beleidsmaatregelen hebben direct invloed op kinderen en jongeren. Maar zij krijgen niet altijd genoeg kans om mee te denken en invloed te hebben op hun eigen toekomst. We gaan kinderen en jongeren daarom actief bij onze plannen betrekken. We bouwen hierbij voort op de positieve ervaringen van de campagne 'Waar kies jij voor als er minder geld is?' Ook de invulling van participatie met ouderen is nog voor verbetering vatbaar. Net als de jongere doelgroep willen we senioren een actieve rol geven en hen inspireren en motiveren om hun bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van beleid en plannen. We willen naar hen luisteren, hun verhaal begrijpen en ons

inleven. De manier waarop we participatie voor kinderen, jongeren en ouderen verder gaan invullen ligt nog niet vast.

d) We vinden kwaliteit van het proces belangrijk

Participatie is een samenspel tussen inhoud, proces en relatie. Aan het eind van een participatietraject willen we graag dat deelnemers en de gemeente zelf tevreden zijn over de opbrengst en het proces ernaartoe. Dit betekent dat zij aangeven dat zij zich gehoord voelen en hun belangen op een transparante en duidelijke wijze zijn gewogen. Idealiter levert participatie een beter plan op. Natuurlijk willen we dat zo veel mogelijk mensen zich kunnen vinden in het plan. Ook als er onoverkomelijke verschillen van inzicht zijn is het essentieel voor een goed afgewogen besluit dat de belangen op tafel zijn gekomen en alle belanghebbenden zich gehoord voelen. Een onderdeel van kwaliteit is dat het gaat om een proces dat in tijd niet altijd strak te plannen is. Het is belangrijk dat het aspect tijdsduur niet dwingend werkt en er genoeg ruimte is voor een goed proces.

e) Participatie is maatwerk

Samenwerken en participatie is maatwerk dat sterk wordt beïnvloed door maatschappelijke ontwikkelingen. Per ontwikkeling of project bekijken we wat in dat specifieke geval de beste benadering is.

f) Stap voor stap beter worden

We zijn een lerende organisatie, ook op het gebied van participatie. Elk participatietraject wordt tijdens het proces en na afloop intern en extern geëvalueerd. Zo ontwikkelen en leren we steeds verder door en worden we stap voor stap beter. Relevante lessen uit de evaluatie worden verwerkt in het participatiebeleid en de werkprocessen. Participatie maakt deel uit van het jaarverslag.

5. Participatie doelen: wat willen we bereiken?

Doelen algemeen

- We zijn een betrouwbare, duidelijke en voorspelbare overheid.
- We staan open voor ideeën en opvattingen van onze inwoners en zoeken naar oplossingen waar mensen tevreden mee zijn.
- In onze beslisprocessen zijn overheid en inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties gelijkwaardig, ieder vanuit zijn eigen rol en positie.
- Bij besluitvorming zijn alle belangen evenwichtig in beeld gebracht, zodat we een goede beslissing kunnen nemen, die we goed kunnen uitleggen.
- Bij de uitvoering van maatschappelijke initiatieven en opgaven werken we als gemeente zo goed mogelijk samen met de inwoners, waarbij we gebruik maken van hun kennis en kunde. Waar mogelijk doen we dit in mede-eigenaarschap met de samenleving.
- In het participatieproces communiceren we op een duidelijke, open en eerlijke manier.
 - Alle partijen hebben over en weer dezelfde informatie en iedereen heeft dezelfde verwachtingen. Dit doen we door bij de start afspraken te maken met elkaar over hoe we met elkaar omgaan en welk proces we doorlopen.
 - Aan het einde van het proces weet iedereen wat er is opgehaald, wat we met de inbreng hebben gedaan (of niet) en waarom (niet).

Doelen inwonersparticipatie

- Waar het kan en het van meerwaarde is voor de gemeente en/of de inwoners geven we inwoners en betrokken partijen de ruimte om mee te praten en mee te denken over hoe de gemeente eruit moet zien, door middel van beleid en het opstellen en uitvoeren van plannen.
- We zetten in op beginspraak waar het kan. Dit betekent dat we in gesprek gaan met betrokken inwoners, ondernemers en organisaties nog voordat er een plan ligt. We halen eerst op wat er leeft en waar behoefte aan is. Op basis daarvan maken we afspraken over de kaders.
- Inwoners zijn tijdig geïnformeerd over de participatiemogelijkheden.

Doelen overheidsparticipatie

- We stimuleren inwoners om (samen met andere inwoners of organisaties) initiatieven te nemen die de gemeente Nijkerk mooier maken.
- We willen bereiken dat inwoners de gemeente als toegankelijk, duidelijk en samenwerkingsgericht ervaren.

Doelen participatie door een initiatiefnemer als er een omgevingsvergunning nodig is

- We stimuleren initiatiefnemers met informatie, met goede voorbeelden en - in het geval van verplichte participatie – met beleidsregels om op een goede manier aan participatie te doen.

6. Aanpak

Hieronder schetsen we op hoofdlijnen de gewenste aanpak van participatie.

a) College of gemeenteraad bepaalt

College en gemeenteraad hebben een besluitvormende rol en zijn ervoor verantwoordelijk om alle belangen af te wegen. Tenzij zij ervoor kiezen om die verantwoordelijkheid uit handen te geven. De participatie-inzet is afhankelijk van de impact van een opgave. Het betrokken bestuursorgaan bepaalt de kaders, de ruimte voor en vorm van participatie en de wijze van besluitvorming. Bij elk college- en raadsvoorstel geven we aan hoe we bewonersparticipatie gaan invullen en wat de rol van de gemeenteraad is. Na afloop van een participatieproces vertellen we hoe de opbrengsten van het proces zijn betrokken bij het eindresultaat.

b) We werken procesmatig

Bij aanvang van elk beleidsvoornemen (initiatieffase) of volgende beleidsfase (voorbereidingsfase, uitvoeringsfase en evaluatiefase) bepalen we op maat de gewenste vorm van participatie en aanpak. Dit kan een bescheiden tot een uitgebreid traject zijn. In de participatieaanpak staat:

- De rol of positie op het speelveld die we als gemeente Nijkerk willen innemen en de daaruit volgende betrokkenheid van college en raad. Dus: een rechtmatige, presterende, samenwerkende of responsieve overheid.
- Het doel dat we willen bereiken: wanneer zijn we klaar, wanneer zijn we tevreden, wat is het gewenste resultaat?
- Het onderwerp van de participatie en de vragen die we stellen.
- De inhoudelijke beleidsruimte en een duidelijke afbakening van waar de participatie wel en niet over gaat. De eventuele wettelijk bepalingen zijn daarbij het eerste uitgangspunt.
- Een actorenanalyse: de belanghebbenden, wie zijn het, wat is hun belang? We doen dit volgens de methodes Factor C en Factor P. Hierin is een aanpak beschreven om te bepalen welke stakeholders betrokken dienen te worden.
- Hoe de participatie vorm krijgt: proces, werkvormen, wijze van besluitvorming in college en gemeenteraad en hoe de opbrengsten van het participatieproces zullen doorwerken in de besluitvorming. De wijze waarop betrokken stakeholders worden gefaciliteerd om volwaardig te kunnen participeren in het proces.
- **De wijze van verslaglegging en terugkoppeling aan de deelnemers.**
- De wijze van communicatie: hoe gaan we de juiste mensen bereiken, informeren en stimuleren om mee te doen en gedurende het participatieproces de stakeholders informeren?
- De planning, met benodigde capaciteit en budget en een inschatting van de benodigde tijd.
- De interne organisatie: rollen en verantwoordelijkheden.
- Een overzicht van de kosten. Daarbij gaan we ervan uit dat de kosten van de participatie ten laste komen van het bewuste project of de opgave. Als een uitgebreid participatietraject wenselijk is en er zijn geen middelen beschikbaar, legt het college dit ter besluitvorming voor aan de gemeenteraad.
- Een overzicht van de juridische aspecten van de samenwerkingsvorm.
- Wijze van monitoring en evaluatie.

Participatie kan in een of meerdere fasen van een project of traject plaatsvinden: **van agendavorming, beleidsvorming, uitvoering tot en met de evaluatie**. Er kunnen zo tijdens een project meerdere participatieplannen nodig zijn. In dat geval wordt per fase de participatieaanpak vastgesteld.

c) We werken aan de hand van een praktische handleiding

We ontwikkelen als onderdeel van het uitvoeringsprogramma een toolkit met daarin onder andere een handleiding. Dit is een compacte handleiding met een processchema om het participatieproces duidelijk te maken. In de toolkit komen ook praktische werkvormen op maat. De handleiding geeft de samenleving helderheid over wat men in grote lijnen van de gemeente kan verwachten en is ook voor de betrokken medewerkers van de gemeente een belangrijke leidraad. 'Participatie? Zo doen we het in Nijkerk!'

d) We gaan vaker naar buiten

Belangrijk is dat we zelf vaker naar buiten gaan, actief luisteren en meer zicht krijgen op wat er in de samenleving speelt. De doelgroepen zoeken we op waar ze zijn, met speciale aandacht voor moeilijker bereikbare groepen, zoals laaggeletterde inwoners, jongeren, ouderen, mensen met een beperking en mensen met een migratieachtergrond. De werkwijze om doelgroepen actief op te zoeken is niet nieuw, maar belangrijk genoeg om hier als aandachtspunt op te nemen.

e) We experimenteren met passende nieuwe werkvormen

De bijeenkomst in een zaaltje, de klankbordgroep of een enquête zijn veelgebruikte werkvormen. Ze kunnen heel zinvol zijn, maar zijn niet in alle situaties geschikt om de juiste mensen te bereiken bij een bepaald onderwerp. Soms zijn andere werkvormen geschikter of is de inzet van meerdere werkvormen nodig. We gaan actief aan de slag om nieuwe geschikte en moderne werkvormen toe te passen. Zo hebben we recent ervaring opgedaan met de inzet van een app voor de campagne 'Waar kies jij voor als er minder geld is?'

Er zijn ook andersoortige participatiemogelijkheden. We onderzoeken de mogelijkheden om inwoners via burgerpanels, burgerberaden en andere nieuwe participatie-instrumenten te betrekken. Daarbij kijken we niet alleen naar participatie bij specifieke projecten. We werken dit verder uit in concrete voorstellen en plannen.

f) We ontwikkelen kaders en richtlijnen voor het uitdaagrecht

Het uitdaagrecht is een bijzondere participatievorm. Inwoners en maatschappelijke organisaties nemen hier taken van de gemeente over omdat ze het beter, goedkoper of slimmer kunnen. We ontwikkelen eerst kaders en richtlijnen. Ook willen we leren van ervaringen van andere gemeenten. Dit wordt verder uitgewerkt in het nog op te stellen uitvoeringsprogramma.

g) Borging in werkprocessen

Het integreren van participatie in de werkprocessen zien we als een belangrijke voorwaarde voor succesvolle participatie. Het is niet de verantwoordelijkheid van één team of vakafdeling. Het gaat erom dat iedere projectleider of beleidsmedewerker bij elk plan of initiatief participatie vanaf het begin meeneemt. In college- en raadsvoorstellen moet de steller aangeven op welke manier invulling wordt gegeven aan participatie. Dit vraagt serieus aandacht en is meer dan het zetten van een vinkje.

h) Monitoren van beleid

We bepalen of een participatieproces goed is verlopen, en gaan hier in het participatieverslag op in. We kijken of alle relevante doelgroepen betrokken zijn, welke belangen er per doelgroep spelen en hoe we hieraan tegemoet konden komen. Als er belangen zijn waar we niet aan tegemoet konden komen, onderbouwen we waarom dit zo is. Ook evalueren we tijdens en na afloop met de verschillende doelgroepen het participatieproces en doen hier verslag van. Op basis

van de evaluatie formuleren we verbeterpunten, om zo stap voor stap beter te worden in participatie.

Daarnaast maken we elk jaar maken we een tussenrapportage. Hierin staat wat er is gebeurd, wat we hebben uitgetoetst, welke resultaten we hebben bereikt, wat we hebben geleerd en hoe de opbrengsten doorwerken in toekomstig beleid. Hierbij betrekken we ook inwoners en partijen die hebben meegedaan aan participatieprocessen. Zo wordt zichtbaar wat we doen en ontstaat er een goed beeld van wat goed werkt en wat niet werkt. Het college bespreekt de jaarlijkse tussenrapportage met de raad.

i) We leren en evalueren

Niet iedereen heeft participatie al in het DNA. Dit betekent dat we al lerend en evaluerend verder gaan om actief aan een goede relatie met de samenwerking verder te werken. In een tempo dat nodig is om deze veranderende relatie tussen gemeente en samenleving stevig te borgen. Dat vraagt voortdurend aandacht, training en opleiding. Hierbij maken we maximaal gebruik van inzichten en ervaring die andere overheden met participatie hebben opgedaan.

7. Wat verwachten we van participatie bij initiatieven van derden?

Als gemeente hebben we naast een rol als initiatiefnemer een rol als ondersteuner en beoordelaar van initiatieven van derden. Ons uitgangspunt is dat er geen verschil is tussen wat we van derden en van onszelf verwachten. Dat betekent dat we in onze ondersteuning en beoordeling participatie een belangrijke plaats geven. Dit geldt dus ook voor het ontwikkelen van inbreidingslocaties op initiatief door derden.

Het is belangrijk om te weten wat belanghebbenden van een initiatief vinden. Participatie zorgt ervoor dat alle belangen, meningen, kennis en creativiteit direct op tafel komen. Door bezwaren, maar juist ook goede ideeën met elkaar te bespreken wordt het initiatief beter en is er meer kans op een succesvol participatieproces. Dit moet niet achteraf maar vroeg in het proces gebeuren. Dan kunnen mensen nog meedenken en het plan nog aangepast worden als dat nodig is.

Hoe geven we hier vorm aan?

We realiseren ons dat een participatietraject bij een initiatief vanuit de inwoners een moeilijke opgave kan zijn, zeker voor initiatiefnemers voor wie dit geen dagelijkse kost is. Het is er ons alles aan gelegen ook in deze situaties een goed participatietraject te volgen. Waar mogelijk bieden we initiatiefnemers de helpende hand. Als onderdeel van de uitvoering van dit visiestuk werken we middelen en materialen uit die zowel intern als extern helpen bij participatietrajecten. We maken bijvoorbeeld een praktische handreiking met een processchema.

Voor het uitdaagrecht maken we kaders en richtlijnen die eraan bijdragen dat particuliere initiatieven daadwerkelijk van de grond komen.

8. Uitvoering

Dit stuk beschrijft de hoofdlijnen en uitgangspunten van onze visie op participatie in onze gemeente. Voor de uitvoering van de visie maken we net als bij het strategisch communicatieplan een uitvoeringsprogramma. Beide uitvoeringsprogramma's sluiten naadloos op elkaar aan. Voor participatie gebruiken we voor het grootste deel dezelfde ontwikkelijnen als voor communicatie:

1. Basis op orde.
2. Interne communicatie en bewustwording in de organisatie.
3. Ondersteunen en faciliteren van de organisatie, het bestuur en de inwoners.
4. Voldoen aan wetgeving.
5. Leren van ervaringen.

1. Basis op orde

- We zorgen voor centrale regie op participatie.
- We onderzoeken de huidige situatie in de organisatie en bekijken waar participatie nu meer aandacht nodig heeft.
- We bepalen een werkwijze voor participatie op maat.
- We zorgen dat de randvoorwaarden op orde zijn.
- We ondernemen acties om de werkwijze in onze werkprocessen te borgen en om participatie te verbeteren.

2) Interne communicatie en bewustwording in de organisatie

- We nemen de medewerkers op allerlei manieren mee in het waarom en het belang van participatie en wat dit betekent voor hun werk.

3. Ondersteunen en faciliteren van de organisatie, het bestuur en de inwoners

- We helpen de organisatie, het bestuur en de inwoners om participatie op een goede manier toe te passen, met advisering en de ontwikkeling van een toolbox. We ontwikkelen de toolbox mede op basis van de behoefte in de organisatie. De middelen zijn te gebruiken voor participatie bij gemeentelijke initiatieven (intern) en voor participatie bij initiatieven van derden (extern). De toolbox bevat onder andere een impactscan, een handreiking voor bij de start van een project, en een overzicht van werkvormen.
- We onderzoeken de mogelijkheid om participatieadviseurs te benoemen.
- We gaan samen met de griffie kijken hoe we in gesprek kunnen met raad, college en organisatie over de rol van de raad en het college in participatietrajecten, en hoe we de raad (standaard) kunnen betrekken bij participatie.
- We ontwikkelen een trainingsprogramma om de werkwijze volgens de methode Factor C en Factor P in de organisatie te verankeren.

4. Voldoen aan wetgeving

- Bij de verdere uitwerking van de participatievisie volgen we de wet 'Versterking participatie op decentraal niveau', die naar verwachting in 2024 wordt vastgesteld. Twee belangrijke acties die hieruit volgen zijn het opstellen van een participatieverordening en het formuleren van kaders en richtlijnen (spelregels) voor het uitdaagrecht.
- We volgen op de voet hoe het in de praktijk gaat met de uitvoering van de participatie in het kader van de Omgevingswet. We evalueren regelmatig en sturen zo nodig bij.

5. Leren van ervaringen

- We leren van participatietrajecten door deze te evalueren, ook tussentijds. Het gaat daarbij om de ervaringen intern en extern, procesmatig en op inhoud.
- We oefenen met participatief werken en proberen nieuwe vormen van participatie uit.
- We selecteren organisatiebreed jaarlijks drie projecten om bestaande werkwijzen te verfijnen en ervaring op te doen met nieuwe vormen van participatie. Hierbij laten we ons maximaal inspireren door ervaringen bij andere gemeenten.
- Eens per jaar bespreekt het college met de gemeenteraad aan de hand van een tussenrapportage de ervaringen van het afgelopen jaar en welke lessen we daaruit geleerd hebben. We maken de lessen inzichtelijk en verwerken de leerpunten in ons beleid.

Uitvoeringsprogramma

In het uitvoeringsprogramma werken we de vijf ontwikkellijnen uit, inclusief doel, doelgroepen, randvoorwaarden, organisatie, actieplan en financiën, in nauwe samenhang met het uitvoeringsprogramma voor communicatie. In het uitvoeringsprogramma staat per lijn beschreven wat de eerste stappen zijn die we gaan zetten om de resultaten te bereiken. We evalueren regelmatig de effecten, waar dat kan op basis van een meting. Op basis daarvan bepalen we of bijsturing nodig is.

Als onderdeel van het uitvoeringsprogramma werken we ook een handreiking uit voor participatie bij initiatieven en projecten van derden.

Ook de uitwerking van de participatieverordening maakt deel uit van het uitvoeringsprogramma. De participatieverordening verankert de afspraken die de gemeente met zichzelf maakt op het gebied van participatie. Hierin leggen we ook onze spelregels voor het uitdaagrecht vast.

Samen met deze visie vormen het participatiebeleid, het uitvoeringsprogramma en de participatieverordening het participatiekader van de gemeente Nijkerk.

Tot slot

De verdere uitwerking en doorontwikkeling kunnen we maar ten dele binnen de reguliere werkzaamheden een plek geven. Het kost tijd om er ervaring mee op te doen en met name ook om de organisatie hierin mee te nemen en de nieuwe werkwijze bij iedereen in het DNA te krijgen. Het is onze inschatting dat het twee à drie jaar tijd kost om deze ontwikkeling volledig in de organisatie te borgen. Mogelijk blijkt uit het uitvoeringsprogramma dat we de gewenste nieuwe aanpak niet kunnen realiseren binnen de beschikbare capaciteit en middelen. Mocht dit zo zijn, dan lichten we dit onderbouwd toe in de Kadernota 2025.